

اینکه چشمه، یک منظر مهم سرزمینی تلقی شود، سنت ایرانی است. نام‌گذاری اسطوره‌ای، حجاری‌های روایی و آئینی بر صخره‌های مجاور چشمه، احداث معماری‌های اسطوره‌ای و حاکمیتی در جوار چشمه، برقراری سنت‌های اجتماعی در ایام خاص و رواج باورهای افسانه‌ای در شرح هویت چشمه مظاهر شکل‌گیری و قوام منظر چشمه است.

تولد یک سرزمین از آنجا آغاز می‌شود که نقاطی در آن به واسطه تجربه یا تفسیر انسان‌ها، معنای خاص پیدا می‌کنند و شناسه‌های «مکان» می‌شوند. زمینی که تعداد زیادی شناسه داشته باشد که در یک منظومه نقش‌آفرینی کنند و کلیت واحدی را تشکیل دهند، به سرزمین بدل می‌شود. بنابراین سرزمین، زمینی هویت‌مند و بهره‌مند از نمادها و نمودهای زندگی انسان در بستر آن است. سرزمین، گونه‌ای منظر است.

چشمه‌علی شهر ری، اندامی طبیعی است که به واسطه جنس لایه‌های زمین در آن نقطه و ارتباط آنها با سفره‌های آب زیرزمینی بالا دست، مظهر آبی دارد که از پای صخره می‌جوشد و در کوهپایه جاری می‌شود.

بالای چشمه‌علی آثار دژ اشکانی، که ماهیت آن همچنان ناشناخته است و امروز به این نام خوانده می‌شود، برجا مانده است. این، حاکی از تقدم ارزش مکانی این نقطه نسبت به اسلام است. نام‌گذاری آن به نام علی، سنت دوره اسلامی است که دو نتیجه دربر دارد: اول، اهمیت آن برای ساکنان سرزمینی که نام پیشوای اول شیعه را بر آن گذاشته‌اند و دوم، نسبتی که در میان عقاید باستانی ایرانیان با نام‌گذاری مرتبط با امام علی (ع) در هنگام تغییر دین ایرانیان رعایت شده است. بسیاری از باورهای باستانی ایرانیان مرتبط با ایزد مهر در عصر اسلام، برای حفاظت از انهدام، با نام علی متبرک شدند تا برجا بمانند (مانند چشمه‌علی دامغان و چشمه مرتضی علی طبس).

می‌توان نام چشمه‌علی را نیز در عداد همین رویه به حساب آورد. آئین شستشوی قالی در چشمه، که روشن و نورانی می‌شود (لغت‌نامه دهخدا) و باور به بر خی و ویژگی‌ها در آب چشمه شواهد دیگری بر هویت منظرین چشمه‌علی شهر ری است.

چشمه، که این روزها اخبار ناگواری بر قطع آب آن به واسطه متروسازی در جریان است، ظرفیتی برای تداوم هویت سرزمین ایران است که نباید با بهره‌گیری‌های خرد از جنس متروسازی، در مخاطره بیفتد. بقای سرزمین ایران به مثابه منظر ایرانی، و امدار نمادهای آن از جمله چشمه‌علی است.

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the authors with publication rights granted to Manzar journal. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

نحوه ارجاع به این مقاله

منصوری، سیدامیر. (۱۳۹۷). چشمه‌علی. مجله منظر، ۱۰ (۴۳) : ۳.

DOI: 10.22034/manzar.2018.68627

URL: http://www.manzar-sj.com/article_68627.html

